

RZECZYWISTOŚĆ HYBRYDALNA

POMIĘDZY
BYTAMI

REDAKCJA
SYLWIA
JASKUŁA

RZECZYWISTOŚĆ HYBRYDALNA

RZECZYWISTOŚĆ HYBRYDALNA

POMIĘDZY BYTAMI

POD REDAKCJĄ
SYLWII JASKUŁY

Kraków 2022

Sylvia Jaskuła
Akademia Nauk Stosowanych w Łomży
✉ <https://orcid.org/0000-0003-2033-5097>
✉ sjaskula@ansl.edu.pl

© Copyright by individual authors, 2022

Recenzja
dr hab. Maria Groenwald, prof. A-ANS

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Adamczyk-Karwowska

Projekt okładki
Marta Jaszczuk

ISBN 978-83-8138-832-0 (druk)
ISBN 978-83-8138-833-7 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381388337>

Publikacja sfinansowana przez Ministerstwo Edukacji i Nauki w ramach programu: Społeczna odpowiedzialność nauki. Projekt: Wychowanie w świecie wirtualnym, umowa nr SONP/SP/512696/2021

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

SPIS TREŚCI

Wstęp	7

ROZDZIAŁ I. ŚWIAT HYBRYDALNY

Sylvia Jaskuła, Rzeczywistość hybrydalna	13
Józef Łucyszyn, Klaudia Śledzińska, Aksjonormatywne dylematy świata hybrydalnego	33
Leszek Korporowicz, Ambiwalencje kulturowych hybrydyzacji ...	53
Ewa Chłudzińska, Pejzaże rzeczywistości hybrydalnej – kilka odsłon	75

ROZDZIAŁ II. CZŁOWIEK W ŚWIECIE HYBRYDALNYM

Jerzy Nikitorowicz, Tożsamość hybrydowa człowieka. Udręka czy wartość psychologiczno-kulturowa?	93
Tadeusz Paleczny, Tożsamość hybrydalna w cyberprzestrzeni. Przekraczanie granic kulturowych	109
Anna Karnat, Socjologiczne refleksje wokół tożsamości i identyfikacji społecznych. Status kategorii jednostki w wieloznaczonej nowoczesności	123
Monika Surawska, <i>Homo agens</i> czy <i>homo technicus</i> ? Kim jest człowiek w świecie hybrydalnym	147

ROZDZIAŁ III. W PRZESTRZENI EDUKACJI

Anna Bartkowiak , Skuteczność stosowania technologii informacyjnej w edukacji szkolnej	159
Izabela Sekścińska, Agnieszka Piórkowska , Education in the Digital Age: Some Implications for Teaching and Teacher Training	181
Dorota Cybulska , Ocena skuteczności oddziaływania wychowawczego realizowanego w przestrzeni wirtualnej. Wprowadzenie	205

ROZDZIAŁ IV. ZAGROŻENIA I WYZWANIA

Olga Modzelewska , Tożsamości człowieka a hybrydyzacja życia społecznego – nowe perspektywy czy zagrożenie dla jednostki? ..	223
Paweł Migąła , Cyberbullying jako nowe zjawisko przemocy elektronicznej patologizujące zachowanie młodzieży	241
Hanna Arciszewska , Hejt w sieci jako wyzwanie dla współczesnej tolerancji	267
Gennadii Stavytskyi , Socio-Psychological Factors of Hybridization of Personality in the Globalized World	283
Indeks nazwisk	299

HOMO AGENS CZY HOMO TECHNICUS? KIM JEST CZŁOWIEK W ŚWIECIE HYBRYDALNYM

Monika Surawska

Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

WSTĘP

Rzeczywistość XXI w. to czas wszechobecnych zmian dotyczących jednostki i całe społeczeństwa. Dotychczas w historii świata nie nastąpiły tak ogromne przeobrażenia na wszystkich płaszczyznach funkcjonowania człowieka. Co istotne, zostaliśmy wdrożeni w nową, dualną formę, łączącą rzeczywistość ze światem wirtualnym. Jednocześnie człowiek pozostał taki sam, a jego podstawowe potrzeby w większości pozostały niezmiennie. Opierając się na centralnej teorii potrzeb, jaką jest Teoria Potrzeb Abrahama Maslowa, można jasno określić, że wszystkie potrzeby przez niego wyróżnione – od fizjologicznych do najwyższych: samorozwoju czy transcendencji – są nadal aktualne i niezbędne do osiągnięcia wysokiej jakości życia. Przy czym niezmiennie nas motywują do działania i realizacji celów¹. Zagadnienie tożsamości człowieka i jego potrzeb w kontekście świata hybrydalnego nie jest zagadnieniem nowym, ale poświęca się mu stosunkowo niewiele miejsca w rozważaniach naukowych i literaturze przedmiotu. Dlatego istotne jest, by pogłębiać analizy i prowadzić badania w omawianym zakresie, tym samym stawiając kolejne pytania o wpływ takiej rzeczy-

.....

¹ A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, przeł. J. Radzicki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.

wistości na człowieka i jego działalność oraz na kierunek zmian, które dzięki temu zachodzą. Funkcjonowanie człowieka w świecie hybrydalnym z perspektywy nauk humanistycznych i społecznych to nie tylko ważne zagadnienie poznawcze, lecz także ogromne wyzwanie dla jednostek i całych społeczeństw. Oddalamy się od świata rzeczywistego, dostając możliwość funkcjonowania w nowej rzeczywistości, która otwiera nowe możliwości poznania, ale jednocześnie niesie ze sobą liczne zagrożenia. Kim zatem jest człowiek w świecie hybrydalnym, jakie jest jego miejsce i czy życie w takim świecie pozwala mu osiągać pełnię dobrostanu?

HOMO TECHNICUS. CZŁOWIEK W ŚWIECIE HYBRYDALNYM

Michał Ostrowicki (sieciowe imię: Sydey Myoo) trafnie określił człowieka w dzisiejszym świecie: „człowiek jest jeden, a światy dwa”². Obecnie w literaturze spotykamy wiele określeń człowieka w świecie dualnym. *Homo technicus*, *homo faber*, *homo cyberneticus*, *posthomosapiens* czy *homo irretitus* to człowiek w rzeczywistości internetowej. Termin *homo technicus* wprowadził w 2003 r. José Galvan, aby scharakteryzować współczesnego człowieka, który jest pochłonięty przez technologiczny wir³. Według Galvana człowiek jest z natury technologiczny i jednocześnie z tą technologią ewoluuje. Technika traktowana jest jako stały komponent ludzkiej rzeczywistości, nie tylko jako element towarzyszący i wspomagający. W perspektywie pojęcia *homo technicus* technologia jest traktowana jako wartość, korelująca istotnie z ludzkimi możliwościami, potrzebami i zainteresowaniami. *Homo technicus* to człowiek żyjący w symbiozie z technologią i maszynami. Człowiek stale połączony ze światem cyfrowym za pośrednictwem telefonu, Internetu czy komputera⁴. Szybkość zmian w otaczającym nas świecie spowodowała, że w życiu człowieka musiały nastąpić transformacje,

---

² www.sideymyoo.art.pl (24.02.2022).

³ S. Mahendra, *The Story of Homo technicus*, www.sundayobserver.lk/2021/11/07/spectrum/story-homo-technicus (24.02.2022).

⁴ P. Deglon, *Homo Technicus: the Next Stage in the Human Evolution*, www.linkedin.com/pulse/homo-technicus-next-stage-human-evolution-patrick-deglon (24.02.2022).

które pozwalają mu nadażyć za przeobrażającą się rzeczywistością. Nowa epoka jest diametralnie inna. *Homo technicus* radzi sobie w niej doskonale, bo żyje w biegu, realizuje śmiało cele i przekracza własne ograniczenia, wykorzystując do tego narzędzia technologiczne. Technologia jest jednym z elementów odróżniających człowieka od innych istot żywych⁵. Coraz więcej sfer funkcjonowania człowieka przenosi się do Internetu⁶. Czynnikiem, które najistotniej wywarły wpływ na kształtowanie się nowej rzeczywistości były: rozwój nauki i techniki, rozwój technologii informatycznej, pojawienie się języka symbolicznego czy organizacja nowoczesnych struktur społecznych⁷. Świat wymaga nowej interpretacji, a cyfrowa rewolucja zmieniła jego oblicze – stał się globalną wioską⁸. W ciągu ostatnich lat w dziedzinie technologii informatycznych dokonała się niewyobrażalna rewolucja. Sam człowiek jednocześnie nie przeszedł istotnych zmian biologicznych (choć medycyna rozwija się równie szybko jak technologie i jednocześnie z nich korzysta), ale przeżył i nadal przeżywa ogromną zmianę psychiczną i społeczną, uwarunkowaną także wpływem technologii. W 1992 r. wysłano pierwszego SMS-a, w 1998 r. powszechne wcześniej kasety VHS zostały zastąpione płytami DVD, pojawiło się pokolenie Y („millenials”, pokolenie cyfrowe), opierające swoją aktywność na portalach takich jak Facebook, filmach z Youtube’a czy marzeniach o nowym iPhone⁹. Cyfryzacja stworzyła człowieka „cyfrowego”, nie różniącego się istotnie od jednostek sprzed cyfryzacji, ale zmuszonego do funkcjonowania w innej rzeczywistości i w innych strukturach społecznych. Obecnie punktem odniesienia jest tzw. twarda przestrzeń wirtualna – mająca charakter technologiczny. Jest to, jak zaznacza Janusz Morbitzer, „symulacja rzeczywistości z wykorzystaniem narzędzi technologii informacyjnej”¹⁰. Nie rozpatrujemy

⁵ J.M. Galvan, *On Technoethics*, „IEEE-RAS Magazine”, no. 10(4), 2003, s. 58-63.

⁶ A. Marcinkiewicz-Wilk, *Homo technicus – A Man in the Information Society*, „Entertainment”, no. 1(1), 2016.

⁷ J. Łapiński, *Pradzieje „homo technicus”*, „Studia Philosophiae Christianae”, nr 35(2), 1999, s. 162-189.

⁸ J. Morbitzer, *O nowej przestrzeni edukacyjnej w świecie hybrydowym*, „Labor et Educatio”, nr 3, 2015, s. 411-430.

⁹ E. Kempisty-Jeznach, *Chorzy ze stresu*, Pruszyński i S-ka, Poznań 2021.

¹⁰ J. Morbitzer, *O nowej przestrzeni edukacyjnej...*, s. 416.

więc tu rzeczywistości wirtualnej w takim aspekcie, w jakim *de facto* towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Dziś nie sposób postawić widocznej granicy pomiędzy realnością a wirtualnością, świat wirtualny zaś przestał być aż tak nierealny. Jednocześnie udział świata wirtualnego w naszej rzeczywistości będzie coraz większy. Nie unikniemy immersji – zanurzania się w wirtualności¹¹. Oba światy się przenikają, a człowiek musi łączyć funkcjonowanie na tych dwóch płaszczyznach, by radzić sobie w przestrzeniach społecznych, ekonomicznych czy edukacyjnych. Ponadto całkowitego przewrotu dokonała pandemia COVID-19, która pojawiła się na początku 2020 r. i w przyspieszonym tempie zmusiła człowieka do życia w świecie hybrydalnym, a wielokrotnie tylko w wirtualnym, tak by jak najmniej stracić w życiu i nie pozostać w całkowitej izolacji. Kontakty społeczne, edukacja, działalność urzędów stały się możliwe za pomocą narzędzi informatycznych, co wygenerowało wiele pozytywnych zmian, ale równie dużo tych negatywnych. W rzeczywistości wirtualnej człowiek humanistyczny jest bowiem mimo wszystko samotny. Tracimy możliwość realizowania potrzeby, jaką jest bliskość z drugą osobą, weryfikacji naszego myślenia w sposób tak płynny jak w rzeczywistości, otrzymywania informacji zwrotnych, do których przyzwyczajeni byliśmy od tysięcy lat. Zyskujemy możliwość pokonywania odległości bez wychodzenia z domu, kontaktu z ludźmi na całym świecie i edukacji na wszystkich poziomach poza granicami własnego kraju, często jednak tracąc motywację do jakiegokolwiek aktywności i tworzenia trwałych relacji. Ważne jest, by człowiek był przygotowany do edukacji, pracy w świecie dualnym, a przede wszystkim do zmian, które nieustannie nas zaskakują. Życie w świecie wirtualnym nie jest łatwe, choć bywa dużo łatwiejsze od tego realnego, zwłaszcza jeśli chodzi o zdalne nauczanie czy tworzenie i podtrzymywanie relacji społecznych. Zmiana jednak niesie zawsze zarówno szanse, jak i zagrożenia. Pomimo tego, że w Internecie posługujemy się netykietą, zagrożeniem jest utrata zdolności funkcjonowania z ludźmi w świecie realnym, z zachowaniem zasad

---

¹¹ K. Sobczak, *Tożsamość czy tożsamości? JA w świecie cyberrealnym*, [w:] *Wirtualność jako realność*, red. Z. Rykiel, J. Kinał, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, s. 29; S. Jaskuła, L. Korporowicz, *Współczesne paradygmaty dialogu międzykulturowego*, „Edukacja Humanistyczna”, nr 2(37), 2017, s. 33-43.

kultury, wartości i norm, jakie do tej pory znaliśmy. Czy człowiek humanistyczny ma szansę trwać w tym nowym świecie i nadal realizować swoje potrzeby, i utrzymać wartości?

HOMO AGENS

Homo agens – człowiek istota aktywna, tak o człowieku pisał Zbigniew Skorny¹². Nasze życie już od poczęcia naznaczone jest potrzebą aktywności, to aktywność jest cechą życia¹³. Zależnie od cyklu życia dominującymi aktywnościami są zabawa (dzieciństwo), edukacja (młodość) i praca (dorosłość)¹⁴. Aktywności te mogą się uzupełniać i przenikać. Podstawowa potrzeba aktywności motywuje nas do podejmowania działań na wszystkich płaszczyznach, niezależnie jaką formę przybiera i jaki cel jej przyświeca. *Homo agens* może realizować swoje potrzeby zarówno w świecie realnym, jak i w wirtualnym, a obecnie najlepszym rozwiązaniem jest dla niego możliwość połączenia obu tych światów. Jak podaje Sylwia Jaskuła, „świat wirtualny jest niewątpliwie przestrzenią niczym nieskrępowanego ruchu”¹⁵. W takich połączonych wymiarach jednostka może zatem realizować swoje aktywne „ja”. Zabawa, edukacja czy praca w większości mogą być z powodzeniem realizowane także z wykorzystaniem narzędzi technologicznych. Człowiek może podejmować działania, na jakie nie mógłby sobie pozwolić, gdyby znajdował się jedynie w świecie realnym. Przekracza odległość, granice kulturowe i podmiotowe. Za pośrednictwem Internetu ma dostęp do wiedzy z całego świata, możliwość nauki i pracy na międzynarodowych warunkach. Często jednak nie radzi sobie z nadmiarem informacji, które nagle stały się

---

¹² Z. Skorny, *Mechanizmy funkcjonowania samooceny a działalność wychowawcza i postępowanie korekcyjne*, „Ruch Pedagogiczny”, nr 6, 1978, s. 682-693.

¹³ T. Sankowski, *Wybrane psychologiczne aspekty aktywności sportowej*, Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań 2001.

¹⁴ T. Tomaszewski, *Aktywność człowieka*, [w:] *Psychologia jako nauka o człowieku*, red. M. Maruszewski, J. Reykowski, T. Tomaszewski, Książka i Wiedza, Warszawa 1966, s. 192-232.

¹⁵ S. Jaskuła, *Hybrydalna wędrówka między wymiarami*, „Journal Of Modern Science”, vol. 1(46), 2021, s. 43.

demokratyczne i ogólnodostępne. Korzysta z wiedzy oderwanej od kontekstu, stając się specjalistą we wszystkich dziedzinach, nie sprawdzając wiarygodności przekazu ani jego źródeł. Oderwane fakty krążące po sieci są dowolnie łączone i częściej wybieramy te zgodne z naszą intuicją niż te zgodne z regułami poznania, przeprowadzania badań naukowych i ich etyką¹⁶. W rzeczywistości dualnej spełnia się także potrzeba przynależności, o której mówił Maslow, ponieważ pozwala na bycie częścią grup społecznych, do których nie mamy dostępu realnie. Jednak *homo agens* jako *homo technicus* może czuć się osamotniony w rzeczywistości, w której dominuje technika i wirtualne spotkania. Doktor Tudor Weerasinghe podkreśla, że fenomen *homo technicus* jest obrazem niejako marksistowskiej koncepcji alienacji, w której jednostka czuła się obco wobec samej siebie i produktów własnej pracy. Człowiek cyfrowy jest często wyobcowany, mimo bycia w przestrzeni pełnej ludzi¹⁷. Zagadnieniem tożsamości w społeczeństwie technologicznym zajmuje się interdyscyplinarna dziedzina badań naukowych – Technoself (TSS), która jest skoncentrowana na charakterze relacji między człowiekiem a technologią. Podejście to jest wspierane przez technoetykę, która koncentruje się na zrozumieniu ludzkich wartości i aspektów etycznych związanych z technologią w sferze społecznej. Warto także odnieść się do pojęcia transhumanizmu, u podstaw którego znajduje się „niezgoda na ograniczenia kondycji ludzkiej natury biologicznej, psychicznej i społecznej oraz wiara w możliwości ich przekroczenia dzięki postępowi naukowemu i technologicznemu”¹⁸.

¹⁶ S. Mnookin, *Wirus paniki. Historia wokół szczepionek i autyzmu*, przeł. H. Pusula-Nowicka, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2019.

¹⁷ S. Mahendra, *op. cit.*

¹⁸ P. Filarska, *Zmiany rozumienia pojęcia podmiotu i przedmiotu w ujęciu posthumanizmu, transhumanizmu oraz filozofii zorientowanej na przedmiot*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne”, nr 21(2), 2018, s. 13; S. Mahendra, *op. cit.*; P. Bortkiewicz, *Religia i Bóg w świecie trans humanizmu*, „Ethos”, nr 3(111), 2015, s. 116-117.

ZAKOŃCZENIE

Historia człowieka w świecie dualnym na tym się nie skończy. *Homo technicus* nadal będzie ewaluował. *Homo cyberneticus* to przecież niejako *homo deus*. Mamy zatem „historię jutra”, chociaż nie wiadomo, jaki będzie nasz los¹⁹. Zjawisko hybrydyzacji świata i miejsce człowieka w tej dualnej rzeczywistości jest aktualnie jednym z bardziej fascynujących zagadnień dla naukowców wielu dziedzin i dyscyplin nauki. Zdeterminowany przez cyfry, *homo technicus* stopniowo przestaje się czuć wyobcowany. Potrafi i musi się angażować w otaczającą rzeczywistość, wykorzystując możliwości technologiczne do dbałości o siebie, świat i ludzi. Przekazuje kolejnym pokoleniom wiedzę i umiejętności potrzebne do przetrwania i długowieczności populacji ludzkiej²⁰, niezależnie od tego, czy będziemy żyć w świecie realnym, hybrydalnym czy może jedynie cyfrowym. Warto prowadzić dalsze rozważania w tym obszarze. Zwłaszcza analizować technologiczny wpływ na człowieka w ujęciu humanistycznym i stworzyć charakterystykę nowego człowieka, profil osobowościowy *posthomosapiens* we wszystkich aspektach jego podmiotowości oraz opisywać jego możliwości, potrzeby i lęki.

BIBLIOGRAFIA

- Bortkiewicz P., *Religia i Bóg w świecie trans humanizmu*, „Ethos”, nr 3(III), 2015, s. 116-117.
- Ecimovic T., *Philosophical Essay on Homo Technicus*, „International Journal of Environmental Sciences and Natural Resources”, no. 5(4), 2017, <https://doi.org/10.19080/IJESNR.2017.05.555669>.
- Filarska P., *Zmiany rozumienia pojęcia podmiotu i przedmiotu w ujęciu posthumanizmu, transhumanizmu oraz filozofii zorientowanej na przedmiot*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne”, nr 21(2), 2018, s. 9-21, <https://doi.org/10.26361/ZNTDH.09.2018.21.01>.
- Galvan J.M., *On Technoethics*, „IEEE-RAS Magazine”, no. 10(4), 2003, s. 58-63.

---

¹⁹ Y.N. Harari, *Homo deus. Krótka historia jutra*, przeł. M. Romanek, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018.

²⁰ T. Ecimovic, *Philosophical Essay on Homo Technicus*, „International Journal of Environmental Sciences and Natural Resources”, no. 5(4), 2017.

- Hari Y.M., *Homo deus. Krótka historia jutra*, przeł. M. Romanek, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018.
- Jaskuła S., *Hybrydalna wędrówka między wymiarami*, „Journal Of Modern Science”, vol. 1(46), 2021, s. 41-55, <https://doi.org/10.13166/JMS/139690>.
- Jaskuła S., Korporowicz L., *Współczesne paradygmaty dialogu międzykulturowego*, „Edukacja Humanistyczna”, nr 2(37), 2017, s. 33-43.
- Kempisty-Jeznach E., *Chorzy ze stresu*, Pruszyński i S-ka, Poznań 2021.
- Kumięga P., *Kondycja ludzka w dobie nowoczesnych technologii*, [w:] *W trosce o człowieka. Paradygmaty stare i nowe*, red. M. Szymczyk, R. Grzywacz, Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016.
- Łapiński J., *Pradzieje „homo technicus”*, „Studia Philosophiae Christianae”, nr 35(2), 1999, s. 162-189.
- Marcinkiewicz-Wilk A., *Homo technicus – A Man in the Information Society*, „Edutainment”, no. 1(1), 2016, <https://doi.org/10.15503/edut.2016.1.11>.
- Masłow A., *Motywacja i osobowość*, przeł. J. Radzicki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- Mnookin S., *Wirus paniki. Historia wokół szczepionek i autyzmu*, przeł. H. Pusula-Nowicka, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2019.
- Morbitzer J., *O nowej przestrzeni edukacyjnej w świecie hybrydowym*, „Labor et Educatio”, nr 3, 2015, s. 416.
- Sankowski T., *Wybrane psychologiczne aspekty aktywności sportowej*, Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań 2001.
- Skorny Z., *Mechanizmy funkcjonowania samooceny a działalność wychowawcza i postępowanie korekcyjne*, „Ruch Pedagogiczny”, nr 6, 1978, s. 682-693.
- Sobczak K., *Tożsamość czy tożsamości? JA w świecie cyberrealnym*, [w:] *Wirtualność jako realność*, red. Z. Rykiel, J. Kinał, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014.
- Tomaszewski T., *Aktywność człowieka*, [w:] *Psychologia jako nauka o człowieku*, red. M. Maruszewski, J. Reykowski, T. Tomaszewski, Książka i Wiedza, Warszawa 1966, s. 192-232.

Źródła internetowe

- Deglon P., *Homo Technicus: the Next Stage in the Human Evolution*, www.linkedin.com/pulse/homo-technicus-next-stage-human-evolution-patrick-deglon.
- Mahendra S., *The Story of Homo technicus*, www.sundayobserver.lk/2021/11/07/spectrum/story-homo-technicus.
- www.sideymyoo.art.pl.

ABSTRACT

Homo Agens or Homo Technicus?

Who Is Man in the Hybrid World

Human functioning in the hybrid world, from the perspective of the humanities and social sciences, not only is an important cognitive issue, but also a huge challenge for individuals and entire societies. A man in the new dual reality is not and will not be the same as a few decades ago. He still undertakes many activities and satisfies his needs, but at the same time he uses new opportunities that displace what is known and safe. The paper is an attempt to answer the questions of who is human in the new, hybrid world and whether living in this dual reality allows him to achieve full well-being?

Keywords: hybrid world, human, well-being

Współczesny świat, w którym obecny jest człowiek, tworzą dwie wzajemnie przenikające i uzupełniające się przestrzenie: klasyczna i wirtualna. Ich zróżnicowana funkcjonalnie konfiguracja, umożliwiająca wzajemną dynamiczną koegzystencję i swobodny przepływ przy zachowaniu odmienności oraz względnej niezależności, tworzy rzeczywistość hybrydalną. Ta ostatnia staje się podstawą modyfikacji otaczającej rzeczywistości, łącząc to, co tradycyjne, z elementami umożliwiającymi realizację nowych oczekiwań człowieka.

Rzeczywistość hybrydalna ma charakter dynamiczny, przeobraża dotychczasowe schematy konstruowania, opisywania, analizowania i w konsekwencji transformacji świata. Ekspansywność tych przemian wyprzedziła nie tylko praktykę analiz, lecz także jej konceptualizację. Rzeczywistość hybrydalną należy poznać i zrozumieć, aby można było zainicjować procesy wspomagające rozwój człowieka. Pomimo braku jednoznacznych określeń, którymi można byłoby opisać ten nowo powstały świat połączonych i zespolonych dwóch różnych rzeczywistości, autorzy książki podjęli próbę jego zdefiniowania, a także zrozumienia zachodzących w nim procesów. Książka nie zawiera gotowych wzorów pozwalających odpowiedzieć na pytania: „Jak wykorzystać szanse, które daje powiększony wirtualnie świat?”, „Jak rozwiązać problemy, które generowane są dynamizmami rozwoju, ale i zagrożeń?”. Zawarte w niej teksty autorów reprezentujących różne dyscypliny naukowe pobudzają do refleksji nad możliwościami wykorzystania oraz kontrolowania rzeczywistości hybrydalnej.

Monografia stanowi element wyjściowy do rozważań nad kondycją dzisiejszego człowieka, jego tożsamością oraz obecnością we współczesnych cywilizacji i społeczeństwie. Zawiera wskazówki pozwalające na zaprojektowanie działań edukacyjnych, ale przede wszystkim wychowawczych, które wykreują nową kulturę rzeczywistości hybrydalnej.

<https://akademicka.pl>

